

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-методичної та навчальної
роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
« » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКА РИСУНКУ

для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво»

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Протокол № 1655/23

(прізвище, ініціали)
« » 2023 р.

Київ – 2023

Розробники: Крюкова Ганна Олексіївна, доцент кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка; Зайцева Вероніка Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри декоративного мистецтва і реставрації Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Крюкова Ганна Олексіївна, доцент кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол № 9 від «18» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва Ольга ШКОЛЬНА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво»

«__» _____ 2023 р.

Гарант освітньої програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво» Вероніка ЗАЙЦЕВА

Робочу програму перевірено

«__» _____ 2023 р.

Заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи Алла ТАРАННИК

Пролонговано:

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
Вид дисциплін	Обов'язкова			
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська			
Загальний обсяг кредитів/годин	9/270			
Курс	1		-	
Семестр	1	2	-	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1	-	-
Обсяг кредитів	3	3	-	-
Обсяг годин, в тому числі:	90	90	-	-
Аудиторні	46	50	-	-
Модульний контроль	6	6	-	-
Семестровий контроль	-	30	-	-
Самостійна робота	38	4	-	-
Форма семестрового контролю	залік	екзамен	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – професійна підготовка фахівця з високим рівнем художньої майстерності в зображенні постаті людини.

Завдання курсу:

- поглибити базові знання з дисципліни «Практика рисунку»;
- удосконалити практичні навички з рисунку, вміння виявляти психологічний стан, характер, настій натури, поєднуючи форму і зміст, використовуючи контраст і нюанс, затемнення і висвітлення форми;
- розвинути образотворче мислення, що є необхідним для творчої діяльності в усіх видах образотворчого мистецтва

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності формуються загальні та фахові компетентності:

- ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- СК 1. Здатність переосмислювати базові знання, демонструвати розвинену творчу уяву, використовувати власну образно-асоціативну мову при створенні художнього образу.
- СК 9. Здатність створювати затребуваний на художньому ринку суспільно значущий продукт образотворчого та/або декоративного мистецтва.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання: різноманітних прийомів, методів роботи над практичними завданнями з використанням особливостей національних традицій школи образотворчого мистецтва.

Практичні навички і вміння: здатність вірно робити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз фігури та виразно моделювати форму; вміння виявляти характер, конструкцію та взаємозв'язок основних мас на основі постановки; здатність виконувати з натури, по пам'яті та за уявою твори

у графічній техніці; здатність використовувати у практичній діяльності досвід світового та вітчизняного візуального мистецтва, методів та авторських прийомів провідних художників;

Результати навчання:

- РН 3. Володіти інноваційними методами та технологіями роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями).
- РН 10. Застосовувати у мистецькій та дослідницькій діяльності знання естетичних проблем образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, основних принципів розвитку сучасного візуального мистецтва.
- РН 14. Застосовувати методологію наукових досліджень у процесі теоретичного і практичного аналізу; дотримуватися принципів академічної доброчесності; узагальнювати результати дослідження та впроваджувати їх у мистецьку практику; виявляти практичні та теоретичні особливості наукової гіпотези.
- РН 15. Планувати професійну діяльність у сфері образотворчого і декоративного мистецтва, реставрації відповідно до потреб і запитів суспільства та ринку.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Оголена постать в складному русі.							
Тема 1. Оголена постать одягнена в світлу драперію	10			10			
Тема 2. Оголена постать в складному русі	14			14			
Тема 3. Оголена постать, що лежить на тлі драперій в складному розвороті та ракурсі	12			12			
Тема 4. Оголена постать, що сидить на тлі драперій	10			10			
Тема 5. Копія академічного рисунку з фондів Національної академії мистецтв	38						38
Модульний контроль	6						
Разом	90			46			38
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	90			46			38
Змістовий модуль II. Оголена постать в інтер'єрі з відображенням у дзеркалі.							
Тема 1. Оголена постать в інтер'єрі	26			26			
Тема 2. Оголена постать в складному розвороті.	24			24			

Тема 3 Начерк оголеної постаті, що сидить в складному розвороті зі спини	4					4
<i>Модульний контроль</i>	6					
<i>Разом</i>	90			50		4
<i>Підготовка та проходження контрольних заходів</i>	30					
<i>Усього</i>	90			50		4

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Оголена постать в складному русі.

Тема 1. Оголена постать одягнена в світлу драперію (10 год.)

Тональний рисунок. Формат – А2. Графічні матеріали.

Постановка: оголена постать, що сидить на подіумі, одягнена в світлу об'ємну драперію з підсиленням світло-тіньових співвідношень за допомогою штучного освітлення.

Мета: навчити бачити одяг як зовнішню оболонку, яка залежить від форми, що знаходиться під нею. Навчити відбирати з багатьох складок найбільш характерні, головні і вже потім переходити до мілких, другорядних. Закріпити вміння передавати матеріальність тканин графічними засобами. Розвинути вміння глибше і впевненіше відчувати форму, пластичну та анатомічну побудову людини, розуміти пропорційну та об'ємну цілісність.

Завдання: закомпонувати рисунок за канонами композиції, зробити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз фігури з світлотіньовою обробкою, уважно проробити складки драперії, витримати роботу в тоні.

1 етап роботи: композиція постаті в заданому форматі, зробити легкий лінійний анатомічний рисунок сидячої натури.

2 етап роботи: зображення постаті за правилами конструктивної побудови, уточнення пропорцій, намітити ти основні складки драперії та почати деталізацію.

3 етап роботи: робота над тоновими співвідношеннями тіла до драперії, драперії на світлих місцях та в тінях та рефлексах.

4 етап роботи: етап узагальнення, використання прийому «від конкретного до загального».

Тема 2. Оголена постать в складному русі (14 год.)

Конструктивний рисунок. Формат – А2. Графічні матеріали

Постановка: оголена постать в складному русі з опорою на одну ногу.

Мета: навчити передавати конструктивно-пластичні зв'язки та анатомічний аналіз постаті в складному русі, розвинути вміння «цілісно» бачити натуру, відділяючи головне від другорядного.

Завдання: закомпонувати натуру за канонами композиції, зробити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз з тональним вирішенням, передати характерний рух натури; закріпити вміння вести постановку поетапно – від загального до конкретного, від конкретного до загального, з наступним синтезом того і іншого.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі.

2 етап роботи: зображення постаті за правилами конструктивної побудови, передача складного руху, взаємозв'язок загальних форм фігури – тулуба з плечовим поясом і таза.

3 етап роботи: уточнення пропорцій, передача індивідуальних особливостей натурника, тональна проробка форми.

4 етап роботи: етап узагальнення, використання прийому «від конкретного до загального» .

Тема 3. Оголена постать, що лежить на тлі драперій в складному розвороті та ракурсі (12 год.)

Формат – А2. Графічні матеріали.

Постановка: подіум під нахилом, на ньому лежить оголена постать в складному розвороті.

Мета: збагатити досвід молодого художника та підготувати його до більш складних завдань на наступних курсах, навчити передавати характерні особливості постаті що лежить в складному розвороті; розвинути вміння «цілісно» бачити натуру та підпорядковувати дедалі великій формі; звернути увагу на те, що ракурс – це не механічне зменшення, а закономірне скорочення форми при збереженні загального об'єму, який студентам необхідно правдиво відтворити.

Завдання: закомпонувати натуру в форматі, зробити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз з тональним вирішенням, прослідкувати та витримати пропорції та перспективні скорочення частин тіла відносно переднього плану.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі.

2 етап роботи: уточнення пропорцій, передача руху натури та перспективного скорочення в залежності від обраного ракурсу. Варто пам'ятати, що як інші частини тіла, голова в ракурсі не стає меншою, хоча допоміжні лінії побудови очей, носу та роту можуть зближуватись в залежності від нахилу голови.

3 етап роботи: моделювання форми враховуючи світло-тіньові співвідношення.

4 етап роботи: етап узагальнення, використання прийому «від конкретного до загального»

Тема 4. Оголена постать, що сидить на тлі драперій (10 год.)

Конструктивний рисунок. Формат – А 2. Графічні матеріали

Постановка: сидяча постать натури komponується в системі складних і яскравих кольорових драперій.

Мета: навчитись передавати анатомічну та пластичну характеристику моделі.

Завдання: закомпонувати натуру за канонами композиції, зробити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз з тональним вирішенням.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі.

2 етап роботи: зображення постаті за правилами конструктивної побудови, передача сидячої пози моделі.

3 етап роботи: впевнена побудова, уточнення пропорцій, тональна проробка форми

4 етап роботи: детальна проробка анатомічної побудови натури.

5 етап роботи: етап узагальнення, використання прийому «від конкретного до загального».

Змістовний модуль II. Оголена постать в інтер'єрі з відображенням у дзеркалі.

Тема 1. Оголена постать в інтер'єрі (38 год.)

Формат – А2. Освітлення штучне.

Постановка: оголена натура з опорою на одну ногу на тлі темних та світлих драперій з капітеллю.

Мета: оволодіти знаннями конструктивно-структурного зображення постаті в інтер'єрі, розвинути вміння відділяти головне від другорядного.

Завдання: гармонійно розташувати зображення у форматі; переконливо поставити постать на поверхню подіума; встановити пропорції; вирішити рисунок об'ємно; враховуючи характер інтер'єру, який слугує фоном в даній постановці, необхідно прослідкувати силует натури; за допомогою лінії підкреслити найбільш виразні ділянки форми; за допомогою тону передати матеріальність та просторову глибину.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі враховуючи інтер'єр.

2 етап роботи: зображення постаті за правилами конструктивної побудови, взаємозв'язок загальних форм фігури – тулуба з плечовим поясом і таза. Вести роботу за принципом «від загального до конкретного», підкреслюючи характеристику головних мас.

3 етап роботи: тональна проробка форми. Відтворення світлотіньових співвідношень – власні, падаючі тіні та рефлекси.

4 етап роботи: етап узагальнення малюнка.

Тема 2. Оголена постать в складному розвороті (24 год.)

Формат – А2. Графічні матеріали.

Постановка: Оголена постать натури, що стоїть в складному розвороті.

Мета: розвивати вміння глибше і впевненіше відчувати форму, пластичну та анатомічну побудову людини, удосконалити вміння передавати пропорційну та об'ємну цілісність, плановість в рисунку.

Завдання: композиційно розташувати натуру у заданому форматі; встановити пропорції та вирішити рисунок об'ємно; знайти взаємозв'язок

діагоналей, вертикалей та горизонталей даної постановки; розібрати світлотіньові співвідношення та плановість в малюнку.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі.

2 етап роботи: конструктивна побудова, передача пропорцій постаті.

3 етап роботи: впевнена побудова, уточнення пропорцій та тональна проробка форми; передача схожості; дотримання плановості в рисунку.

4 етап роботи: Нюанси пластики тіла. Відтворення світлотіньових співвідношень – власні, падаючі тіні та рефлекси.

5 етап роботи: етап узагальнення, прийом «широкого бачення».

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	Не передбачено навчальним планом			
Відвідування семінарських занять	1	Не передбачено навчальним планом			
Відвідування практичних занять	1	23	23	25	25
Робота на семінарському занятті	10	Не передбачено навчальним планом			
Робота на практичному занятті	10	23	230	25	250
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	Не передбачено навчальним планом			
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом		-	283	-	305
Максимальна кількість балів:		283		305	
Розрахунок коефіцієнта:		283:100=2,83		305:60=5,08	
Екзамен:		-		40	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Модуль 1

Тема 6. Копія академічного рисунку з фондів Національної академії мистецтв (формат 60*80, графічні матеріали, кількість: 1 шт.)

Копіювання робіт майстрів - є одним з важливих моментів в процесі удосконалення навичок здобувачів вищої освіти образотворчому мистецтву. У закінченому творі майстра студентам простіше побачити характер, ознайомитися з технікою художника та засобами якими він користується для передачі об'єму. Все це невід'ємні частини школи малюнка і живопису. Корисним буде під час виконання копії, спробувати в техніці майстра виконати власні графічні пошуки.

Модуль 2

Завдання 3. Начерк оголеної постаті, що сидить в складному розвороті (4 год.)

Формат – А2. Графічні матеріали.

Постановка: сидяча постать чоловічої натури на темному тлі .

Мета: навчитись передавати анатомічну та пластичну характеристику моделі, використовуючи м'які матеріали.

Завдання: закомпонувати натуру за канонами композиції, зробити конструктивно-просторовий та анатомічний аналіз з тональним вирішенням.

1 етап роботи: композиція рисунка, розміщення постаті в заданому форматі

2 етап роботи: впевнена побудова, уточнення пропорцій, тональна проробка форми

3 етап роботи: етап узагальнення, використання прийому «від конкретного до загального»

Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи:

1. Композиція та рисунок копії – 1 б.;
2. Передача пропорцій, співвідношення цілого і деталей – 1 б.;
3. Передача об'єму – 1 б.;
4. Повнота обсягу виконання – 1 б.;
5. Якість виконання – 1 б.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль здійснюється у вигляді виконання студентами творчої роботи на задану тему. Робота, що не відповідає темі не розглядається.

Критерії оцінювання модульного контролю

№ п/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1	Відповідність завданню (розмір, матеріал)	5
2	Композиційне рішення	5
3	Передача пропорцій, конструктивна побудова	5
4	Передача об'єму, тонове рішення	5
5	Завершеність роботи	5
	Всього	25

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Навчальним планом семестровий контроль з навчальної дисципліни «Практика рисунку» передбачено у формі підсумкового модульного контролю (заліку) у 1 семестрі, який виставляється, як сума балів за всі форми роботи протягом півріччя.

У 2 семестрі семестровий контроль з дисципліни «Практика рисунку» проводиться у вигляді виконання практичного завдання на задану тему. Тематика, вимоги та критерії оцінювання семестрового контролю визначаються і затверджуються окремою програмою екзамену.

Критерії оцінювання семестрового контролю

Критерії оцінювання екзамену	Максимальна кількість балів
<p>Студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, виконує рисунок постановки, що відповідає поставленому завданню; зображення гармонійно закомпоноване, конструктивно побудоване і тонально вирішене. Екзаменаційна робота виконана з дотриманням усіх техніко-технологічних правил виконання роботи. Студент досконало володіє розумінням основ композиції, правил конструктивної будови, демонструвати світло-тонове вирішення, охайне та якісне завершення.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u> Помилки відсутні</p>	36-40
<p>Студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні помилки, виконує рисунок постановки, що відповідає поставленому завданню, але робота не достатньо гармонійно закомпонована, студент припускається несуттєвих техніко-технологічних неточностей, але в цілому робота виконана охайно і на досить якісному рівні. У екзаменаційній роботі практично відсутні помилки.</p> <p>1. робота не достатньо гармонійно закомпонована.</p>	31-35
<p>Студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає помилки, виконує рисунок постановки, що не повністю відповідає поставленому завданню, робота має недоліки у конструктивній побудові, студент допускає певні техніко-технологічні неточності, має дрібні несуттєві недоліки у світло-тональному вирішенні просторового оточення. У цілому робота виглядає охайно і досить якісно.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. недоліки у конструктивній побудові; 2. певні техніко-технологічні неточності; 3. несуттєві недоліки у світло-тональному вирішенні просторового оточення. 	26-30
<p>Студент володіє більшою частиною навчального матеріалу, має достатній рівень розвитку умінь та навичок, але не завжди може вдало застосувати їх для відображення постановки, виконує рисунок з похибками у конструктивній побудові та світло-тональному вирішенні просторового оточення; допускає певні техніко-технологічні помилки; рисунок виглядає не досить охайно. У роботі можуть бути наявні помилки, що веде до невідповідності враження від роботи.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. невірна конструктивна побудова; 2. похибки у світло-тональному вирішенні; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. недосить охайний вигляд. 	21-25
<p>Студент володіє меншою частиною навчального матеріалу, має низький рівень розвитку умінь та навичок, що перешкоджає відобразити задум належним чином, виконує рисунок з суттєвими композиційними, конструктивними чи світло-тоновими похибками, допускає техніко-технологічні помилки, що відображаються на якості і зовнішньому вигляді роботи.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. суттєві композиційні похибки; 	16-20

2. невірна конструктивна побудова; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. формальне світло-тонове вирішення; 5. бракує охайності в роботі.	
Студент володіє незначною частиною навчального матеріалу, має низький рівень розвитку умінь та навичок, що не дозволяє виконати завдання, виконує рисунок з грубими формальними чи конструктивними чи світло-тоновими похибками, що принципово спотворюють форму, робота не завершена і створює погане враження, або ж фактично відсутня. <u>Техніко-технологічні типові помилки</u> 1. відсутня композиція; 2. невірна конструктивна побудова; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. формальне світло-тонове вирішення; 5. бракує охайності в роботі.	0-15

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

При проведенні іспиту студентом виконується практичне завдання на задану тему.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Практика рисунку	
1 семестр	
разом 90 год., з них: практичні заняття – 46 год., самостійна робота – 38 год., модульний контроль – 6 год.	
Змістовий модуль 1.	
Практичні заняття	Самостійна робота
1. Оголена постать, одягнена в світлу драперію . 55 б.	1. Копія академічного рисунку з фондів Національної академії мистецтв (розмір 60*80 см, полотно, графічні матеріали.) 5 б.
2. Оголена постать в складному русі 77 б.	
3. Оголена постать, що лежить на тлі драперій в складному розвороті та ракурсі 66 б.	
4. Оголена постать, що сидить на тлі драперій 55 б.	
Разом – 253 б.	Разом – 5 б.
МК – 25 б.	
Разом – 283 б.	
Коефіцієнт визначення успішності – 2,83	
2 семестр	
разом 90 год., з них: практичні заняття – 50 год., самостійна робота – 4 год., модульний контроль – 6 год., семестровий контроль – 30 год.	
Змістовий модуль 2.	
Практичні заняття	Самостійна робота
1. Оголена постать в інтер'єрі 143 б.	1. Начерк оголеної постаті, що сидить в складному розвороті зі спини (м'який матеріал) 5 б.
2. Оголена постать в складному розвороті 132 б.	
Разом – 275 б.	Разом – 5 б.
МК – 25 б.	
Разом – 305 б.	
Коефіцієнт визначення успішності – 5,08	
Екзамен – 40 балів	

8. Рекомендовані джерела

1. G. C. Watson. Drawing for the Absolute and Utter Beginner. English, Paperback, Watson-Guption Publications, 2011. 160 p.
2. Басанець Л.В. Художні техніки рисунка. Одеса: ОДП, 2002. 128 с.
3. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти (навчальний посібник для здобувачів вищої освіти художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів). К.: Вища школа, 2002. 188 с.
4. Мирончик П.В., Манохін В.П. Рисунок, живопис, скульптура: Загальний курс академічного рисунку (для здобувачів вищої освіти – архітекторів 1-3 курсів денної форми навчання спеціальності 6.060102 «Архітектура»). Харків: ХНАМГ, 2009 222 с.

5. Перепадя В. В. Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі. Львів: «Палітра», 2003. 288 с.: іл.
6. Попов М. Т. Альбом: рисунок, живопис. Київ : ТОВ «Європа Прінт», 2008. 134 с.
7. Сухенко В. О. Академічний рисунок. Підручник. Київ : Амадей, 2016. 232 с.
8. Туманов І. М. Рисунок. Живопис. Скульптура: Теоретико методологічні основи комплексного навчання. Львів: Аверс, 2010. 496 с.
9. Щербина В. Г. Практична композиція. Кривий Ріг : Оксан-Принт, 2008. 187 с.
10. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. 112 с.
11. Ятченко Ю. М. Мистецтво рисунка / Ю. М. Ятченко. – К: НАУ, 2005. – 60с. (Наявний в бібліотеці Університету в 12-ти примірниках).